

Iraunkorotasuna, Azken

Ezarritako egoeraren euskarri ideologiko bihurtu izan omen den teologiaren kontrakoa da iraultzaren teologia.

Ik. Teologia; Askapen-teologia; Teologia politikoa; Profetismoa.

Iraunkortasuna, Azken

Ik. Azken iraunkortasuna.

Irazapena

Ik. Kreazioa.

Irenismoa

Grezierazko irené (bakea) hitzetik dator. Aita santu Pio XII.ak Humani Generis *entziklikan gaitzetsiriko joera, "bakearen" izenean edo, irakaspeneko oker larri eta onartezinak onesten edo ametitzen dituelako.

Ekumenismoak daraman arriskutzat jarri ohi dute batzutan katolikoan artean. Hitzak duen txarrerako adieragatik, gehienetan sasi-irenismoa edo irenismo faltsua esar ohi da.

Ik. Sinkretismoa; Ekumenismoa.

Irenketa

Erliziozko zioengatik hainbat kulturatan gertatzen da batez ere gizonezkoak irentzeko ohitura. Esanahi ezberdinak ditu horrek Herri batetik bestera. Zibeleren apaizak irendu egiten ziren, Attis zelakoaren maitalea bezala, agian jainkosaren antzekoago izateko edo; beste batzutan ugalkortasunaren eta faloaren gurtzarekin lotuta dago irenketa. Juduen artean erlijokizunetarako eragozpena zen irenketa; Eliza Katolikoan ere bai, apaiz izateko. Beste kultura batzutan irenketa beharrezkoa zen kargu jakin batzutarako.

Ebanjelioak, Jainkoaren erreinuagatik *kastitatean bizitzea irenketarekin berdintzen du.

Ik. Faloaren gurtzapena; Ugalkortasun-erri-toak; Sexu-erri-toak.

Irrazionalismoa

Erliziozkoaren alorra eta munduaren sorreraren eta izate metafisikoaren arazoa, ulergarrikoaren alorretik aparte uzten dituen teoria.

Ik. Misterioa; Tradizionalismoa; Fideismoa.

Irrika

Sanskritoz trixna esaten da; paliz, tanha. Budismoan horixe da lau egia noble edo jatorretako bigarrena: oinazearen eta atse-

kabearen iturburua irrika emen da. Hori itzali behar da derrigorrez, *nirvana-risteko; baina, bestalde, nirvanaren guria edo irrika ere itzali egin behar da, budismoaren arabera.

Ik. Lau egia jatorrak; Budismoa.

Irritsa

1. Sin.: Irrika; Eresia. Adiera arruntez, gutizia edo gurari bizia adierazten du.

2. Sin.: Grina. Filosofian latinezko concupiscentia adierazten du, sentipenezko apetitua, onerakoa nahiz txarrerakoa.

3. Sin.: Grina txarra; Grina gaiztoa. Teologia moralean erabiltzen den kontzeptua da. Giza senten gura eragabea da, gizakia gauza lurtarretara kuturtzen duena, arrazoi-menaren eta gorputzeko sentimenen arteko kidetasuna urratzen duena.

Teologia katolikoak, Trentoko Kontzilioaren ondoren, jatorriko bekatuaren ondorioztat hartzen du irritsa edo konkupiscentzia; lutertarrek, berriz, kalbindarrek, eta janseniotarrek ere bai nolabait, *bekatutzat hartzen dute irritsa bera.

Ik. Jatorrizko bekatua; Jansenismoa; Aukeramenaren irakatsia.

Irteera

Ik. Exodoa.

Irudiak

Labar-artean bertan agertzen den bezala, zibilizazioaren hasieratik bertatik irudikatu du jainkozkoa edo Jainkoa gizaki erlijiodunak: bai *sinbolo bidez baita "zuzeneko" irudi bidez ere.

Elizetako santuen irudi eskulturazkoei batez ere *imajinak izena eman izan zaie. Jainkoaren irudikapen sinbolozkoak ez du inolako eragozpenik izan; irudizkoak, berriz, debekatuak dituzte erlijio batzuek; judaismoak eta islamismoak, e.b.; kristautasunak berak Jainkoaren beraren irudikapen sinbolikoak ematen ditu (agure zaharra, *usoa, *triangelua, etab.); baina *Jesuskristogan Jainkoa gizon egin dela sinesten duez, Jauna bera irudikatzen du era askotako irudien bidez. Ik. Gizakundea.

Bi erataria ulertu izan dituzte Jainkoaren irudiak: irudikatuaren (jainkozkoaren) ontzi edo kutxatzat, nahiz irudikatuaren eta gizakiaren arteko lokarri eta *gurtzarako bide gisa eta jaierazko sentimenduak suspertzeko baliabidetzat (Erroman, Grezian, hinduismoan, kristautasunean).

Jainkoarekin hurbiltasun berezia dutenak edo jainkozkoan esku-hartze berezia dutenak irudikatu ohi dituzte zenbait erlijiotan: e.b., *bodhizattwak, budismoan; *jeinuak Txinako daoismoan; *santuak katolizismoan.

Konfuzianismoak berez ez zuen irudirik onartzen; baina budismoaren eraginez, konfuzianismoak ere onartu zituen neurri batez *idoloak, bai bere tenpluetan eta bereziki etxeko gurtzarako. Ik. Etxe(ko) gurtza.

Xintoismoak ere budismoaren eraginez onartu zituen jainkoen irudiak. Hinduismo vedikoak ez zuen *tenplurik eta jainkoen irudirik; Upanisad-en ondorengoak dira horiek; dena dela, hinduismoaren interpretazio ortodoxoak *idolatria uxatu nahi du, irudien beraien gurtza ukatuz, eta horiek jainkozko-ra iristeko bitartekotzat hartuz.

Judaismoak eta islamismoak ez dute Jainkoaren irudirik onartzen. Horien ordez, sinbologia aberastu dute. Izatez, arabiar arteak ez du giza irudirik erabiltzen, nahiz eta *Koranean bertan horretarako debeku zuzenekoak ez egon. Gaur islamismoak debekaturik dauka gurtza-tokietan giza irudiak egitea; hala ere Herri musulman ez-arabiarretan ez dute inoiz hertsiki bete debeku hori.

Kristautasunak, Jesukristoren irudiez gain, Ama Birjinarenak eta beste santuenak eta *aingeruenak ere onartu zituen, lehen mendeetatik hasita; eta erasoaldiak bukatzean gero eta garrantzi handiagoa hartu zuten kristautasuneko gurtzan.

Hala ere, historian zehar izan da, bai, irudien kontrako joerarik ere, *idolatri arriskuaren kontrako borrokaren itxuraz. Eliza greziarrean, e.b., eztabaida luzea eta gogorra gertatu zen *ikonoklastena VIII. eta IX. mendeetan; eta gerora oso mugatua eta zorrotz arautua gelditu da *ikonoen erabilera.

Mendebaldean, berriz, Erdi Aroan oso hedatu eta handitu zen irudien *jaiera. Baina irudiak ez ziren debozio-bide bakarrik, eta bai katekesi-metodoa ere. Teologiak berak onartua eta zurikatua zeukan irudien erabilera, horiei eskaintzen zaien gurtza zuzenean irudikatuei edo erodei ematen zaielako, eta ez irudietan gelditzen.

Azken Erdi Aroan gertaturiko abusuen kontra, erreazio bizia kontrajarri zuten XVI. mendeko erreformatzaileek, edozein irudi erlijiozkoari uko egiteraino. Lutertarrek *santokristoa bakarrik kontserbatu zuten, ez besterik.

Ik. Gurtza(pena); Jainkoaren irudia; Sinbologia.

Paulo Agirrebaltzategi

Irudia, Jainkoaren

Ik. Jainkoaren irudia.

Iruinarria

Sin.: Menhirra

Zutarria da, lurrean sarturik dagoena, eta sarritan *harrespilarekin batera doana. Erlijiozko *sinboloa izateaz gain, seguruenik gurtzazko funtzioa ere izaten zuen.

Bretainian aurkitzen dira horrelako asko. Euskal Herrian ere hainbat aurkitu dira: Mugarriaundikoa eta Mugarriluzekoa, Elgea-Artza mendi-katean; Atakoa, Aralarren; Ollantzukoa, Urbian; Etenetakoa, Urnietan (Adarra mendian).

Ik. Harria; Faloaren gurtza.

Isilpeko eliza

Horrela izendatu izan dituzte batzutan lurralde komunistetakoak, adierazpen-askatasunik ez zutelako edota oso murriztua zutelako. "Gerra hotzaren" garaian erabili zen batez ere esakune hori kutsu polemikoz, Errromako Aulki Santuaren eta erregimen komunisten arteko harremanak etenda zeudenean edo oso tirabirakoak zirenean.

Ik. Erlijiozko jazarpena.

Islama

Ik. Islamismoa.

Islamismoa

Sin.: Mahometismoa; Islama

Horren jarraikariari, berriz, musulmana edo islamiarra (islamdarra) deritza.

Etimologiari dagokionez, islam hitzak, berak adierazten duen erlijioaren ezaugarriarik nabarmenena esaten du: hots, Jainkoarekiko menekotasun erabatekoa. Jainkoaren esanekoa da musulmana. Fede soila eta eskolagabeek ere berengana dezaketena irakasten du Islamak; hala ere, ez ditu ukatzen *teologo profesionalen buru-zorroztasunak.

Honako hauek dira musulman-sinesmenaren puntuak: 1) Jainkoa (Allah) badela izan, eta bakarra dela sinestea. 2) *Aingeruak, *deabruak eta erdiaingeru erdigizaki diren jeinu-modukoak badirela sinestea. 3) Jainkoaren mezulariengan sinestea; horietakoa omen da Mariaren seme Jesus ere; nagusia eta azkena, berriz, Mahomet omen da. 4) Profetei errebelaturiko liburuak sinestea. Moiseren legea ere errebelatutzat ezagutzen dute musulmanek, baita Dabid-en salmoak eta Jesusen *Ebanjelioa ere; hala ere, *Korana bakarrik gorde omen da errebelatu legez. 5) Jainkozko erabakiak sinestea, ez baita ezer jazotzen